

Sağlık Müdürlüğünde Çalışan Personellerin Geleneksel, Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp Konusunda Bilgi ve Davranışlarının İncelenmesi: Kesitsel Araştırma

Investigation of the Knowledge and Behavior of Staff Working in the Health Directorate About Traditional, Complementary and Alternative Medicine: Cross-Sectional Research

¹Berrin AKŞAHİN DOĞAN^a, ²Aslı Ayça ÖZYAZGAN TOKAY^b, ³Gülseda BOZ^c, ⁴Berfin OKTAY^d,
⁵Merve SÜLÜ^e, ⁶Ayşe BARAN^f

^aEskişehir Odunpazarı İlçe Sağlık Müdürlüğü, Eskişehir, Türkiye

^bAkçadağ Şehit Gökhan Aslan Devlet Hastanesi, Beslenme ve Diyetetik Kliniği, Malatya, Türkiye

^cOrdu İl Sağlık Müdürlüğü, Ordu, Türkiye

^dMalatya Turgut Özal Üniversitesi, Bekir Ilıcak Meslek Yüksekokulu, Malatya, Türkiye

^eİnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi, Turgut Özal Tıp Merkezi Halk Sağlığı AD, Malatya, Türkiye

^fİnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı, Halk Sağlığı AD, Malatya, Türkiye

Bu çalışma, 7. Uluslararası 25. Ulusal Halk Sağlığı Kongresinde (14-17 Aralık 2023/Antalya) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

ÖZET Amaç: Geleneksel ve tamamlayıcı tıp (GETAT) uygulamalarının kullanımı eski zamanlara dayanmakla birlikte son yıllarda dünyada ve ülkemizde yaygınlaşmaktadır. Çalışmanın amacı sağlık müdürlüğünde çalışan personellerin geleneksel, tamamlayıcı ve alternatif tıp konusunda bilgi ve davranışlarını incelemektir. **Gereç ve Yöntemler:** Çalışma tanımlayıcı tipte bir araştırma olup, Şubat-Mart 2023 tarihleri arasında Malatya İl Sağlık Müdürlüğünde çalışan 294 personele yürütülmüştür. Veriler çevrim içi anket yoluyla toplanmıştır. Anket formu, personellerin sosyodemografik özellikleri, GETAT kullanımındaki bilgi ve davranışlarını içeren sorular ile GETAT Tutum Ölçeğinden oluşmaktadır. Veriler SPSS 22.0 programında değerlendirilmiş olup, $p < 0,05$ anlamlılık düzeyi olarak kabul edilmiştir. **Bulgular:** Bireylerin %57,1'i GETAT hakkında bilgisi olduğunu, %29,6'sı GETAT uygulaması yaptığını ifade etmiştir. Bireyler GETAT hakkında bilgiyi en fazla aile ve arkadaş çevresinden (%59,2), sosyal medyadan (%57,8) ve televizyondan (%31,3) edindiğini belirtmiştir. GETAT uygulamalarından en çok bilinenleri kupa (hacamat) (%82,7), hirudoterapi (sülük) (%73,5), fitoterapi (%57,5) ve akupunktur (%57,1). Çalışmaya katılan bireylerin GETAT'a yönelik tutum ölçeği puan ortalaması $22,36 \pm 2,99$ 'dur. GETAT hakkında bilgisi olan bireylerin GETAT tutum ölçeği puanı anlamlı olarak daha yüksektir. Eğitim düzeyi lisans olan bireylerin GETAT tutum ölçeği puanı, lise ve altı il lisansüstü eğitimi olanlardan anlamlı olarak daha yüksektir ($p < 0,05$). Yaş, cinsiyet, kronik hastalık varlığı ve sağlık durumu ile GETAT tutum ölçeği arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($p > 0,05$). **Sonuç:** Çalışmaya katılan bireylerin GETAT tutum ölçeğine göre aldıkları puanlar orta düzeyde ve olumludur. Bireylerin, GETAT uygulamaları hakkında doğru bilgilendirilmesi önemlidir. Bu kapsamda, çalışmada en fazla bilgi kaynağı olarak aile arkadaş, sosyal medya olarak ifade edilmiştir. Ancak bu alanda uzman sağlık profesyonellerinden bilgi edinilmesi gerekmektedir.

ABSTRACT Objective: Although the use of traditional and complementary medicine (TCM) practices dates back to ancient times, it has become widespread in the world and in our country in recent years. The aim of the study is to examine the knowledge and behavior of personnel working in the health directorate about traditional, complementary and alternative medicine. **Materials and Methods:** The study is a descriptive type research and was conducted with 294 personnel working at Malatya Provincial Health Directorate between February and March 2023. Data were collected via online survey. The survey form consists of questions about the socio-demographic characteristics of the personnel, their knowledge and behavior in the use of TCM, and the TCM Attitude Scale. The data were evaluated in the SPSS 22.0 program, and $p < 0,05$ was accepted as the significance level. **Results:** 57.1% of the individuals stated that they had knowledge about TCM, and 29.6% of them stated that they had TCM application. Individuals stated that they obtained information about TCM mostly from family and friends (59.2%), social media (57.8%) and television (31.3%). The most well-known TCM applications are cupping (cupping) (82.7%), hirudotherapy (leeches) (73.5%), phytotherapy (57.5%) and acupuncture (57.1%). The average attitude scale of the individuals participating in the study towards TCM is 22.36 ± 2.99 . Individuals who have knowledge about TCM have significantly higher TCM attitude scale scores. The TCM attitude scale score of individuals with undergraduate education is significantly higher than those with high school education or lower and postgraduate education ($p < 0.05$). There is no significant relationship between age, gender, presence of chronic disease and health status and the TCM attitude scale ($p > 0.05$). **Conclusion:** It is moderate and positive according to the TCM attitude scale of the individuals participating in the study. It is important that individuals are informed correctly about TCM applications. In this context, the most common sources of information in the study were family, friends and social media. However, it is important to obtain information from healthcare professionals who are experts in this field.

Anahtar Kelimeler: GETAT; tutum; bilgi; davranış

Keywords: TCM; attitude; knowledge; behavior

Correspondence: Berfin OKTAY

Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Bekir Ilıcak Meslek Yüksekokulu, Malatya, Türkiye

E-mail: berfin.oktay@ozal.edu.tr

Peer review under responsibility of Journal of Traditional Medical Complementary Therapies.

Received: 10 Jan 2024

Accepted: 16 May 2024

Available online: 24 May 2024

2630-6425 / Copyright © 2024 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Tamamlayıcı tıp; hastaların modern tıp ile olan tedavi süreçlerine ek olarak yardımcı yöntemler uygulanması, alternatif tıp ise başka yöntemlerin modern tıbbın yerine kullanılması olarak tanımlanmaktadır.¹ Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün tanımlamasına göre geleneksel tıp; sağlığın korunmasında, hastalıkların önlenmesinde, teşhisinde veya tedavisinde kullanılan, farklı kültürlerden olan kuram, inanç ve deneyimlerle açıklanabilen veya açıklanamayan bilgi, beceri ve uygulamaların bütünüdür.² Küresel Geleneksel Tıp Merkezi, DSÖ tarafından Hindistan'ın Gucarat kentinde kurulmuş, geleneksel tıbbın yenilik ve teknolojiyle beraber küresel sağlığa katkısını iyileştirmek amaçlanmıştır.³

Ülkemizde 2014 yılında Resmî gazetede "Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği" yayımlanmış olup bu yönetmelik; apiterapi, akupunktur, fitoterapi, mezoterapi, refleksoloji, osteopati, kupa uygulaması, proloterapi, müzikterapi, hipnoz, ozon uygulaması, homeopati, kayropratik, larva uygulaması ve süllük uygulaması olmak üzere 15 yöntem ve uygulamayı içermektedir.⁴ Ülkemizde yapılan bazı çalışmalarda Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp kullanma oranlarının sırası ile %60, %65,8, %61,2 olduğu görülmüştür.⁵⁻⁷ Modern tıp dışında uygulanan alternatif veya tamamlayıcı tedavilerin birçoğunun etkinliği ile ilgili kanıtların sınırlı olmasına rağmen dünyada kullanımı giderek artmaktadır. Ülkemizde de geleneksel, alternatif, tamamlayıcı tedaviler olarak çeşitli yöntemler kullanılmakta olup insanların bu konu hakkında bilgi ve davranışlarını inceleyen yeterli çalışma bulunmamaktadır. Sağlık çalışanlarının, bu gelişmelere bakışı merak edilmekte ve hastaların geleneksel ve tamamlayıcı tıp (GETAT) ile ilgili uygulamalar konusunda soruları olabilmektedir. Bu nedenle, bu çalışma il sağlık müdürlüğünde çalışan personellerin geleneksel, tamamlayıcı ve alternatif tıp konusunda bilgi ve davranışlarının değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Bu çalışma, Aralık 2022-Şubat 2023 tarihleri arasında yapılan tanımlayıcı tipte kesitsel bir araştırmadır. Çalışmanın yapılabilmesi için İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan etik kurul onayı alınmıştır (tarih: 15 Kasım 2022; no: 2022/4124). Bu çalışmada, "İnsan Hakları Helsinki

Deklarasyonu 2008 prensipleri" ne uyulmuştur. Çalışmanın evrenini Malatya İl Sağlık Müdürlüğünde çalışan 530 personel oluşturmaktadır. Çalışma için örneklem alınmamış olup tüm gruba yapılması planlanmış olsa da yaşanan Kahramanmaraş depremleri nedeniyle çalışma 294 (%55,5) kişi ile yürütülmüştür. Çalışmanın verileri toplanırken gönüllülük esasıyla online olarak anket uygulaması yapılmıştır. Çalışmanın bağımsız değişkenleri; yaş, cinsiyet, eğitim durumu, GETAT bilgi durumu, sağlık durumu ve GETAT yaptırma değişkenleri gibi iken bağımlı değişkeni Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıba Yönelik Tutum Ölçeği toplam puanıdır. Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıba Yönelik Tutum Ölçeği 2006 yılında Araz ve Harlak tarafından geliştirilmiştir. Ölçekteki maddelerin kodlanması 1. Hiç katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Tamamen katılıyorum şeklinde olup, toplam puan 8-40 arasındadır. Ölçekteki 5., 6., ve 8., madde ters kodlanmaktadır. Sekiz maddeden oluşan bu ölçekten alınan puanların yükselmesi GETAT'a karşı olumlu tutumun arttığını ifade etmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,85 olarak bulunmuştur.⁸

Veriler SPSS 22.0 programında değerlendirilmiştir. Tanımlayıcı veriler sayı (n) ve % (yüzde) ile ifade edilmiştir. Yapılan Kolmogorov-Smirnov normallik testine göre GETAT ölçeği toplam puanı normal dağılıma uymadığı (p<0,05) için ikili gruplarda Mann-Whitney U testi, ikiden fazla olan gruplarda Kruskal-Wallis varyans analizi yapılmıştır. Post-hoc testi olarak Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır. Anlamlılık düzeyi olarak p<0,05 belirlenmiştir.

BULGULAR

Bu araştırmaya; 153 erkek, 141 kadın olmak üzere toplam 294 birey katılmıştır.

Bu çalışmadaki 294 bireyin %52,0'ı erkek, %48,0'ı kadındır. Bireylerin, %35,7'si 26-35 yaş grubundadır. Araştırmaya katılan bireylerin %68,4'ü lisans eğitim düzeyindedir. Bireylerin %17,7'si herhangi bir kronik hastalığı olduğunu ifade ederken, %48,0'ı sağlık durumunu iyi olarak ifade etmektedir. Çalışmaya katılan bireylerin GETAT hakkında bilgileri sorgulandığında %57,1'i GETAT uygulamaları hakkında bilgisinin olduğunu belirtmiştir (Tablo 1).

TABLO 1: Çalışmaya katılan bireylerin bazı sosyodemografik özelliklerinin dağılımı.

Özellikler	n	%
Cinsiyet		
Erkek	153	52,0
Kadın	141	48,0
Yaş grupları		
25 ve altı	60	20,4
26-35	105	35,7
36-45	88	29,9
46 ve üzeri	41	13,9
Eğitim düzeyi (n=268)		
Lise ve altı	41	13,9
Lisans	201	68,4
Lisansüstü	26	8,8
Kronik hastalık varlığı		
Var	52	17,7
Yok	242	82,3
Sağlık durumu		
Çok iyi	73	24,8
İyi	141	48,0
Orta ve kötü	80	28,2
GETAT bilgisi		
Var	168	57,1
Yok	126	42,9
GETAT yaptırma durumu		
Evet	87	29,6
Hayır	207	70,4
Toplam	294	100,0

GETAT: Geleneksel ve tamamlayıcı tıp.

Tablo 2’de görüldüğü gibi çalışmaya katılan bireyler GETAT hakkında bilgiyi nereden edindikleri sorgulandığında ilk iki sırayı aile ve arkadaş çevresi (%59,2) ile sosyal medya (%57,8) almaktadır. Araştırmaya katılan bireyler GETAT uygulamalarından en fazla %82,7 ile kupaterapiyi (hacamat) bilmektedir. Sonrasında sırayla %73,5 ile hirudoterapi (sülük) ve %57,5 ile de fitoterapi gelmektedir (Tablo 2).

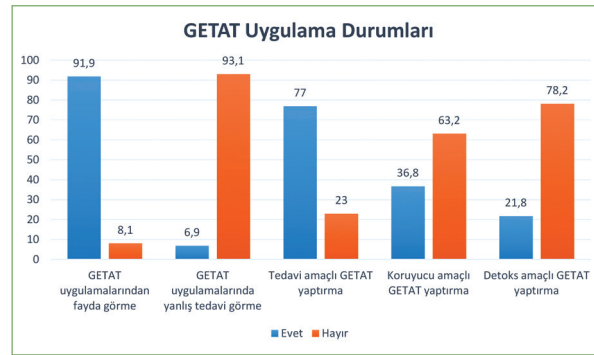
Çalışmaya katılan ve GETAT uygulaması yaptıran bireylerin %91,9’u GETAT uygulamalarından fayda gördüğünü, %6,9’u GETAT uygulamalarında yanlış tedavi gördüğünü belirtmiştir. Bu bireylerin %77,0’ı tedavi amaçlı, %36,8’i koruyucu amaçlı, %21,8’i detoks amaçlı ve %19,5’i diğer amaçlarla GETAT uygulaması yaptırdığını bildirmiştir (Şekil 1).

Araştırmaya katılan bireylerin, GETAT’a yönelik tutum ölçek puanı ortancası 23 (8-33)’tür. Tablo

TABLO 2: Çalışmaya katılan bireylerin GETAT hakkındaki bilgileri edindikleri yerler ve GETAT kapsamı uygulamaları bilgisi.*

GETAT bilgi kaynağı	n	%
Aile/arkadaş	174	59,2
Sosyal medya	170	57,8
Televizyon	92	31,3
Dergi/kitap	65	22,1
Gazete	39	13,3
Okul/eğitim	36	12,2
GETAT uygulamalarından haberdar olma		
Kupaterapi (Hacamat)	243	82,7
Hirudoterapi (Sülük)	216	73,5
Fitoterapi	169	57,5
Akupunktur	168	57,1
Ozon uygulaması	110	37,4
Mezoterapi	108	36,7
Apiterapi	76	25,9
Hipnoz	63	21,4
Müzik terapi	61	20,7
Kayropratik	51	17,3
Homeopati	38	12,9
Larva terapi	37	12,6
Refleksoloji	29	9,9
Osteopati	26	8,8
Proloterapi	19	6,5
Hiçbiri	6	2,0

*Birden fazla seçeneğe işaretlenmiştir; GETAT: Geleneksel ve tamamlayıcı tıp.

ŞEKİL 1: Çalışma grubundaki GETAT uygulaması yaptıran bireylerin GETAT uygulaması yaptıran durumları ile ilgili çeşitli değişkenlerin gösterimi.

GETAT: Geleneksel ve tamamlayıcı tıp.

3’te görüldüğü gibi lisans düzeyinde eğitimi olan bireylerin GETAT’a yönelik tutum ölçek puanı, diğer eğitim düzeyindeki bireylerden anlamlı olarak daha yüksektir (p=0,01). GETAT hakkında bilgisi olan bireylerin GETAT’a yönelik tutum ölçek puanı, diğerlerinden anlamlı olarak daha yüksektir (p=0,001).

TABLO 3: Çalışmaya katılan bireylerin çeşitli değişkenlere göre GETAT tutum ölçeği puanlarının karşılaştırılması.

Özellikler	GETAT Tutum Ölçek puanı		p değeri
	Ortanca (minimum-maksimum)	$\bar{X} \pm SS$	
Cinsiyet			
Erkek	24 (8-33)	22,5 \pm 3,1	0,193
Kadın	22 (8-31)	22,2 \pm 2,9	
Yaş grupları			
25 ve altı	23 (8-33)	22,6 \pm 3,7	0,681
26-35	23 (14-28)	22,2 \pm 2,6	
36-45	23 (14-29)	22,5 \pm 2,8	
46 ve üzeri	23 (8-27)	22,2 \pm 3,3	
Eğitim düzeyi			
Lise ve altı	22 (14-28)	21,0 \pm 3,3	0,001
Lisansa	23 (8-33)	22,6 \pm 2,8	
Lisansüstü	22 (8-26)	21,3 \pm 3,5	
Kronik hastalık varlığı			
Var	22 (14-29)	21,3 \pm 3,8	0,115
Yok	22 (14-25)	21,7 \pm 2,5	
Sağlık durumu			
Çok iyi	24 (14-31)	22,6 \pm 3,0	0,339
İyi	23 (8-33)	22,3 \pm 3,0	
Orta ve kötü	23 (14-29)	22,2 \pm 3,0	
GETAT bilgisi			
Var	22 (14-29)	21,5 \pm 3,1	<0,001
Yok	22 (14-25)	21,9 \pm 2,5	
GETAT yaptırma			
Evet	22 (14-29)	21,5 \pm 3,0	<0,01
Hayır	24 (8-33)	22,7 \pm 2,9	
GETAT fayda görme			
Evet	22 (14-29)	21,5 \pm 2,9	0,362
Hayır	23 (14-25)	21,9 \pm 3,9	
GETAT yanlış tedavi			
Evet	24 (14-25)	22,3 \pm 4,2	0,108
Hayır	22 (14-29)	21,5 \pm 2,9	

*Diğer gruplardan farklı; SS: Standart sapma; GETAT: Geleneksel ve tamamlayıcı tıp.

Cinsiyet, yaş, kronik hastalık varlığı ve sağlık durumu ile GETAT'a yönelik tutum ölçek puanı arasında anlamlı ilişki yoktur ($p > 0,05$) (Tablo 3).

TARTIŞMA

Malatya İl Sağlık Müdürlüğünde çalışan 294 kişi ile yürütülen bu çalışmada, personellerin geleneksel, tamamlayıcı ve alternatif tıp hakkında bilgi ve davranışları incelenmiştir. Çalışmaya katılan bireylerin %57,1'i GETAT uygulamaları hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Ülkemizde yapılan diğer çalışmalara bakıldığında; katılımcıların GETAT hakkında bilgisi olma durumları %17,3-93,0

arasında değişen oranlarda gözlenmektedir.⁹⁻¹² GETAT hakkında bilgi sahibi olma oranları arasındaki farklılığın çalışılan örneklem gruplarının farklılıklarından kaynaklandığı sonucuna ulaşılabilir.

GETAT hakkında bilgi edinme kaynaklarına yönelik istatistiksel dağılımda, katılımcıların büyük bir kısmı bilgilerini aile ve arkadaş çevrelerinden (%59,2) ve sosyal mecralardan (%57,8) edinmişlerdir. Televizyon ise bilgi kaynağı olarak %31,3 ile daha az tercih edilmiş. Bu veriler, GETAT hakkında toplumsal farkındalığın ve bilginin yayılma yollarını göstermesi açısından önemlidir. İnsanların bilgi edinme tercihleri, bu tür sağlık uygulamalarının nasıl

algılandığı ve kabul gördüğü hakkında fikir verebilir. Tıp fakültesi öğrencilerinde, yapılan farklı zamanlardaki çalışmalara bakıldığında; GETAT hakkında bilgiye erişimde ilk sırayı, çevre (aile ve akrabalar) (%60,7), medya (%47,1), internet (%25,4 ve %23,9) almıştır.^{1,3,5,6} Hemşirelik ve sağlık meslek yüksekokul öğrencilerinde internet (%82,5 ve %27,4), hekimlerde medya (%73,7), aile hekimliğine başvuran bireylerde komşu/arkadaş/akraba (%57,9) yer almıştır.^{12,15-17} Bu bulgular, GETAT uygulamalarına dair bilgilendirmenin, konunun uzmanları tarafından yapılmasının önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, bu tür bilgilerin eğitim müfredatlarında yer alması, bu alandaki farkındalığı ve anlayışı artırmak için gereklidir.

GETAT uygulamaları arasında, bireylerin en fazla bilgi sahibi olduğu yöntemlerin sıralamasında, kupaterapi (hacamat) %82,7 ile en bilinen yöntemken, hirudoterapi (sülük) %73,5 ile ikinci sırada yer alıyor. Fitoterapi ve akupunktur ise sırasıyla %57,5 ve %57,1 ile diğer popüler yöntemler arasında. Yapılan çalışmalarda, GETAT uygulamalarından en bilinen uygulamalar, aile hekimleri ve pediatristlerde akupunktur (%77,5), kupa uygulaması (%73,5) ve fitoterapidir (%67,3). Hekimlerde yapılan benzer bir çalışmada sıralama; akupunktur (%99,6), sülük (%90,0), hipnoz (%85,1) olarak belirlenmiştir.^{10,17} Bununla birlikte, pediatri hemşirelerinde akupunktur (%8,7) ve refleksoloji (%6,8); asistan hekimlerde akupunktur (%88,9), hacamat (%85) ve mezoterapi (%78,9) ilk sıralarda yer almaktadır.^{18,19} Elde edilen verilerin farklılığı, katılımcıların bilinç durumları ve bu uygulamalara olan yaklaşımından kaynaklanan bir sonuç olabilir.

Çalışmaya katılan ve GETAT uygulaması yaptıran bireylerin %91,9'u GETAT uygulamalarından fayda gördüğünü, %6,9'u GETAT uygulamalarında yanlış tedavi gördüğünü belirtmiştir. Yetişkinler üzerinde yapılan bir çalışmada, GETAT yöntemlerini kullananların %41,6'sı bu yöntemleri faydalı bulduklarını ifade etmiştir.²⁰ GETAT uygulamalarını, hekimlerin %51'inin, öğrencilerin ise %41'inin modern tıptan farklı ve iyileştirici bir alan olarak gördüğünü gösteren çalışmalar mevcuttur.^{10,16} Bu sonuçlar, bu tür alternatif tedavi yöntemlerinin bireyler için önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Her bire-

yin sağlık tercihleri farklıdır ve bu yöntemlerin etkileri kişiden kişiye değişebilir.

Araştırmaya katılan bireylerin GETAT'a yönelik tutum ölçek puanı lisans düzeyinde eğitimi olan bireylerde diğer eğitim düzeyindeki bireylerden anlamlı olarak daha yüksek olarak bulunmuştur ($p=0,01$). Ülkemizde yapılan çalışmalarda, benzer şekilde eğitim düzeyinin artışı ile GETAT'a yönelik tutum ölçek puanının istatistiksel olarak arttığını gösteren çalışmalar mevcuttur. Bununla birlikte, çalışmadan farklı olarak GETAT'a yönelik tutum ölçek puanı ile eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmediği çalışmalar da mevcuttur ($p>0,05$).^{21,22} Çalışmada; cinsiyet, yaş, kronik hastalık varlığı ve sağlık durumu ile GETAT'a yönelik tutum ölçek puanı arasında anlamlı ilişki yoktur ($p>0,05$). GETAT ile modern tıp hakkındaki bilgi ve tutum-davranışlarının incelendiği bir çalışmada, benzer olarak katılımcıların GETAT'a yönelik tutum ölçek puanı ile cinsiyet, kronik hastalık varlığı ve genel sağlık durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.²² Benzer şekilde ülkemizde fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü lisans öğrencilerinde geleneksel ve tamamlayıcı tıbbı karşı tutumlarının incelendiği bir çalışmada yaş ve cinsiyete göre GETAT tutum ölçeği arasında anlamlı farklılık görülmemiştir.²³

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın sınırlılıklarını, verilerin toplandığı tarihler arasında hizmet veren personellerle ve sadece Malatya'da ve tek kurumda yürütülmüş olması oluşturmaktadır. Araştırmada evrene ulaşma düzeyinin düşüklüğü, evrene genellemeyi güçleştirmiştir. Veriler, araştırmaya katılan personellerin ifadelerinden alındığı için güvenilirliği katılımcıların beyanlarıyla sınırlıdır. Araştırmanın sonuçları literatürdeki benzer akademik çalışmalara destek olabilir, yalnız bulgular tüm popülasyona genellenemez.

SONUÇ

Global çapta ve ülkemiz sınırları içinde, GETAT uygulamalarına olan ilgi giderek artmaktadır. Bu durum, sağlık uzmanlarının hastaları bu yöntemler konusunda bilinçlendirmede ve yönlendirmede kilit bir rol üstlenmelerini gerektirmektedir. Bu nedenle, sağlık

çalışanlarının GETAT teknikleri hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmaları, bu tekniklerin potansiyel riskleri ve faydaları hakkında hastaları aydınlatmaları ve onlara yol göstermeleri, hasta sorularına şeffaf ve doğru bilgilerle cevap verebilmeleri hayati önem taşımaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin GETAT tutum ölçeğine göre orta düzeyde ve olumlu bir tuma sahip olduğu görülmüştür. Özellikle lise düzeyinde eğitim alan bireyler ve GETAT hakkında bilgi sahibi olanlar, bu uygulamalara daha olumlu bir yaklaşım sergilemişlerdir. Bireylerini GETAT uygulamaları hakkında doğru bilgilendirilmesi önemlidir. Çalışmaya katılan bireylerin, GETAT hakkında bilgi edindikleri kaynaklar arasında; aile, arkadaşlar ve sosyal medya ilk sıralarda yer almıştır. GETAT konusunda uzman sağlık profesyonellerinden bilgi edinmek son derece önemlidir. Bu alanda daha çok çalışma yapılmasına gereksinim duyulmaktadır.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet,

gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Berrin Akşahin Doğan, Ayşe Baran, Gülseda Boz, Berfin Oktay; **Tasarım:** Berrin Akşahin Doğan, Ayşe Baran, Merve Sülü; **Denetleme/Danışmanlık:** Ayşe Baran, Gülseda Boz; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Berrin Akşahin Doğan, Merve Sülü, Berfin Oktay, Aslı Ayça Özyazgan Tokay; **Analiz ve/veya Yorum:** Gülseda Boz, Merve Sülü, Berfin Oktay, Ayşe Baran; **Kaynak Taraması:** Gülseda Boz, Merve Sülü, Berfin Oktay, Ayşe Baran, Berrin Akşahin Doğan; **Makalenin Yazımı:** Merve Sülü, Gülseda Boz, Berrin Akşahin Doğan, Berfin Oktay, Aslı Ayça Özyazgan Tokay; **Eleştirel İnceleme:** Ayşe Baran, Gülseda Boz, Berfin Oktay.

KAYNAKLAR

- Ünal M, Dağdeviren HN. Geleneksel ve tamamlayıcı tıp yöntemleri [Traditional and complementary medicine methods]. Eurasian Journal of Family Medicine. 2019;8(1):1-9. <https://search.trdizin.gov.tr/en/yayin/detay/333348/geleneksel-ve-tamamlayici-tip-yontemleri>
- World Health Organization [Internet]. © 2024 WHO [Cited: November 20, 2023]. Traditional medicine, What is traditional medicine? Available from: <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/traditional-medicine#:~:text=It%20is%20the%20sum%20of,of%20physical%20and%20mental%20illness>
- World Health Organization [Internet]. © 2024 WHO [Cited: November 20, 2023]. WHO Global Traditional Medicine Centre. [20 Kasım 2023]. Available from: <https://www.who.int/initiatives/who-global-centre-for-traditional-medicine>
- Resmî Gazete (27.10.2014, Sayı: 29158) Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği. 2014. [Erişim tarihi: 23 Kasım 2023]. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141027-3.htm>
- Çetin O. Eskişehir'de tamamlayıcı ve alternatif tıp kullanımı [The use complementary and alternative medicine in Eskişehir]. Sosyoekonomi. 2010;18(6):89-106. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosyoekonomi/issue/21066/226820>
- Oral B, Öztürk A, Balcı E, Sevinç N. Aile sağlığı merkezine başvuranların geleneksel/alternatif tıpla ilgili görüşleri ve kullanım durumu [State of opinions and use about traditional/alternative medicine who applied to family health center]. TAF Prev Med Bull. 2016;15(2):75. doi: 10.5455/pmb.1-1439552842
- Araz A, Harlak H, Meşe G. Sağlık davranışları ve alternatif tedavi kullanımı [Health behaviors and alternative medicine use]. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni. 2007;6(2):112-22. <https://search.trdizin.gov.tr/en/yayin/detay/67375/>
- Araz A, Harlak H. Developing a scale for attitudes towards complementary and alternative medicine. Turk J Public Health. 2006;4(2):47-54. https://www.researchgate.net/publication/313562204_Developing_a_scale_for_attitudes_toward_s_complementary_and_alternative_medicine
- Köse E, Oturak G, Ekerbiçer H. Bir grup tıp fakültesi öğrencisinde geleneksel ve tamamlayıcı tıp tutumu ve sağlık okuryazarlığı ilişkisinin incelenmesi [Examination of the Relationship between Traditional and Complementary Medicine Attitude and Health Literacy in a Group of Medical Faculty Students]. Sakarya Tıp Dergisi. 2021;11(2):373-80. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/smj/issue/60936/856587>
- Orhan MF, Elmas B, Altındiş S, Karagöz R, Altındiş M. Aile hekimi ve pediatristlerin geleneksel ve tamamlayıcı tıba (GETAT) bakışı [Traditional and complementary medicine view of family physician and pediatricians]. Journal of Biotechnology and Strategic Health Research. 2019;3:161-7. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bshr/issue/49160/588233>
- Sönmez Cİ, Ayhan Başer D, Küçükdağ HN, Kayar O, Acar İ, Döner Güner P. Tıp fakültesi öğrencilerinin geleneksel ve tamamlayıcı tıp ile ilgili bilgi durumlarının ve davranışlarının değerlendirilmesi [Evaluation of knowledge and behaviors of traditional and complementary medicine of medical school students]. Konuralp Medical Journal. 2018;10(3):276-81. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ktd/issue/40463/455211>
- Çeltiklioğlu HY. Aile hekimliği polikliniğine başvuran bireylerin geleneksel ve tamamlayıcı tıp ile ilgili bilgi ve kullanım durumlarının araştırılması [Tıpta uzmanlık tezi]. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi; 2023. [Erişim tarihi: 1 Aralık 2023]. Erişim linki: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Kaynağa direkt erişim sağlanabilecek link bilgisi eklenmeli ve erişim tarihi güncellenmelidir).

13. Ayraler A, Öztürk O, Oruç MA, Yavuz E. Tıp fakültesi öğrencilerinin geleneksel ve tamamlayıcı tıp hakkındaki bilgi düzeyleri ve görüşleri [The knowledge level and opinions of medical faculty students about traditional and complementary medicine]. *Türk Aile Hek Derg.* 2020;24(4):196-202. <https://www.turkailehekderg.org/jvi.aspx?un=TAHD-43153&volume=24&issue=4>
14. Basatemür M, Güneş G, Aylaz R. Tıp fakültesi öğrencilerinin geleneksel ve tamamlayıcı tedavi konusunda bilgi, tutum ve davranışları [Knowledge, attitude and behaviors of medical faculty students about traditional and complementary treatment]. *Eskişehir Türk dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Halk Sağlığı Dergisi.* 2020;5(1):43-52. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/estudamhds/issue/51856/642084>
15. Şahin N, Aydın D, Akay B. Hemşirelik öğrencilerinin bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıba karşı tutumlarının değerlendirilmesi [The attitudes of nursing students towards holistic complementary and alternative medicine]. *Balikesir Sağlık Bilimleri Dergisi.* 2019;8(1):21-6. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/balikesirsbd/issue/44009/515992>
16. Oğlakçı İlhan A, Sirekbasan S, Gürkök Tan T. Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin geleneksel ve tamamlayıcı tıp ile ilgili bilgi düzey ve tutumlarının değerlendirilmesi [Evaluation of the knowledge levels and attitudes of health services vocational school students about traditional and complementary medicine]. *Ankara Medical Journal.* 2019;19(4):736-44. <https://doi.org/10.17098/amj.651980>
17. Aslan Yüksel N, Açıköz B, Yüksel C, Ayoğlu FN, Er T. Hekimlerin geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamalarına bakış açısı [Physicians' point of view of traditional and complementary medical practices]. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi.* 2019;4(3):276-86. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/estudamhds/issue/49459/584471>
18. Kahraman A, Kırkan Ç. Pediatri hemşirelerinin geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamalarına yönelik bilgi ve tutumlarının incelenmesi [Investigation of knowledge and attitudes of pediatric nurses toward traditional and complementary medicine practices]. *Journal of Traditional Medical Complementary Therapies.* 2020;3(1):32-9. doi:10.5336/jtracom.2019-72348
19. Orta S. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hastanesi asistan hekimlerinin geleneksel ve tamamlayıcı tıp (GETAT) uygulamaları hakkında bilgi, tutum ve davranışlarının incelenmesi [Tıpta uzmanlık tezi]. Tekirdağ: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi; 2023. [Erişim tarihi: 01.12.2023]. Erişim linki: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Kaynağa direkt erişim sağlanabilecek link bilgisi eklenmeli ve erişim tarihi güncellenmelidir).
20. Dursun Sİ, Vural B, Keskin B, Kaçar HK, Beyhan A, Kadioğlu H. Yetişkinlerde geleneksel/tamamlayıcı tıp tutumu ile sağlık okuryazarlığı ve sağlık algısı arasındaki ilişki [The relationship between traditional/complementary medical attitude and health literacy and health perception in adults]. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi.* 2019;1(1):1-10. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jphn/issue/50380/653075>
21. Aslan K. Fizyoterapi Hastalarının geleneksel tamamlayıcı alternatif tıp ile modern tıp hakkındaki bilgi ve tutum-davranışlarının belirlenmesi. [Yüksek lisans tezi] Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi; 2023. [Erişim tarihi: 1 Aralık 2023]. Erişim linki: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Kaynağa direkt erişim sağlanabilecek link bilgisi eklenmeli ve erişim tarihi güncellenmelidir).
22. Özer Z, Bahçecioğlu Turan G, Bakır E. Dahiliye polikliniğine başvuran hastaların geleneksel ve tamamlayıcı tıba karşı tutumları ve etkileyen faktörler [Attitude of patients admitted to internal diseases polyclinic towards conventional and complementary medicine and the affecting factors]. *Sağlık Profesyonelleri Araştırma Dergisi.* 2020;2(3):102-12. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jhpr/issue/57194/751837>
23. Özmen T, Contarlı N, Şimşek A, Güneş M, Yana M. Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin geleneksel ve tamamlayıcı tıba karşı tutumları: tanımlayıcı bir araştırma [Attitudes of physiotherapy and rehabilitation students toward traditional and complementary medicine: a descriptive study]. *Journal of Traditional Medical Complementary Therapies.* 2023;6(3):229-36. doi: 10.5336/jtracom.2023-96714